

Γράφει ο Δημήτρης Τσατσούλης

Η μανία και το δηλητήριο

Εκεί, στο Μεταξουργείο, εδώ και λίγα μόνο χρόνια που το θέατρο «Αιτίς» απέκτησε τη μόνιμη στέγη του, συντελείται μια θεατρική μυσταγωγία. Μύστες, ο Θεόδωρος Τερζόπουλος και οι ηθοποιοί της ομάδας του, παλαιότεροι αλλά και νέοι, όλοι τους όμως σωματοποιημένες πηγές ενέργειας που πληρούν τη σκηνή και καθλώνουν την πλατεία.

Τούτη τη φορά, ο Ηρακλής των σοφόκλειων «Τραχινιών» και του ευριπίδειου «Ηρακλή Μαινόμενου» δίνει το έναυσμα για μια καταβύθιση στην έννοια του πόνου και του θανάτου, για μια σκηνική ανά-δειξη των παθών, μέσα από μια κινησιακή και φωνητική τελετουργία, όπου τα σπαράγματα λόγου, οι επαναλήψεις φράσεων των επιλεγμένων αποσπασμάτων, η αργή τελετουργική κίνηση των σωμάτων και η μινιμαλιστική δράση, καθλώνουν τις αισθήσεις του θεατή, καθιστώντας τον κοινωνό με ένα θέατρο των πηγών, με την ιερή φύση του θεάτρου.

Τα σπαράγματα από τα κείμενα των τραγικών που ακούγονται στην παράσταση ταυτίζουν τη μανία που έχει πια καταβάλει το πρώην αγέρωχο σώμα με το δηλητήριο που το κατατρώγει, την άγνοια που συνοδεύει τον επιθανάτιο ρόγχο του Ηρακλή των Τραχινιών, με την άγνοια του πατροκτόνου και συζυγοκτόνου Ηρακλή Μαινόμενου, την συνταύτιση των δύο στην Κάθοδο στον Αδη. Η άδεια σκηνή, βυθισμένη στο σκοτάδι, φωτίζεται σταδιακά στο βάθος, όπου μια οθόνη κλείνει την οπτική ως άδειο φόντο που με τη σειρά του επαναμεταθέτει επί σκηνής τη δράση. Λευκοί προβολείς τέμνουν κάθετα τον σκηνικό χώρο, αφήνοντας

να αναφανούν πίσω από τα φύλλα της κουρτίνας που πλασιώνουν τη σκηνή, τεμάχια σωμάτων: Εκείνου του κουλουριασμένου Ηρακλή με το λευκό κρανίο, στην αρχή, παλάμες από τον καρπό που ρίχνουν στάρι και που ανήκουν στα δύο μέλη του Χορού, λίγο μετά. Η βαριά ανάσα -ρόγχος που θα συνοδεύει ολόκληρη την παράσταση καλύπτει ηχητικά

τις αργές κινήσεις των σωμάτων που προβάλλουν, διαρρηγνόμενη από τις πρώτες επικλήσεις του Ηρακλή προς τον Δία.

Η ιερή τελετή έχει αρχίσει: Οι τρεις ηθοποιοί θα κινηθούν στον χώρο ιεουργώντας με τα σώματα και μια εκφορά του λόγου που παράγεται κατευθείαν από τα σπλάχνα τους. Είναι εκεί, όχι ως εκτελεστές ρόλων, αλλά ως πάσχοντα σώματα που ανιχνεύουν τη βαθύτερη ουσία της επαφής με τον θάνατο: Ο Ιερόνυμος Καλετσάνος, ως Ηρακλής, μέσω μιας διαρκούς εναλλαγής ομιλούσης ακινησίας και υφέρπουσας έκρηξης που εκφράζεται με οδυνηρές δονήσεις του κορμού και των άκρων και υπόκωφες φράσεις που εμέσσει ένα στόμα που καταπίνει το σκοτάδι (η λειτουργία του φωτισμού είναι εδώ ευφυής), δημιουργεί μια εμβληματική μορφή Ηρακλή, ενώ ο ίδιος αναδεικνύεται σε καθηλωτικό ερμηνευτή.

Ο Τάσος Δήμας, ως το ένα μέλος του Χορού, συμπυκνώνει φωνητικά και κινησιακά την «λέξιν» της τραγωδίας και την «όψιν» των λαϊκών θρηνηδίων πάνω στο θάνατο: Το αργόσυρτο ζεϊμπέκικο, που σβήνει ήδη στην απαρχή του, ε-

νέχει ταυτόχρονα τον οδυρμό του μοιρολογιού και την αρχέτυπη εκφραστική του πόνου. Από τις συγκλονιστικότερες στιγμές της παράστασης, η χαμηλότονη στην αρχή και επιταχυνόμενη στη συνέχεια ρυθμική επανάληψη των «χορευτικών» κινήσεων του ηθοποιού, χτυπώντας το στήθος κι έπειτα το πόδι, ενώ συγχρόνως επαναλαμβάνει τις ίδιες φράσεις που από απλό άκουσμα, μετατρέπονται σε ένα ηχητικό παλίμψηστο του θρήνου. Οι ρίζες του θεάτρου, τα λαϊκά δρώμενα και η σύγχρονη έρευνα πάνω στη σκηνική απόδοση της τραγωδίας βρίσκονται εδώ σε πλήρη ανατασιακή διαλογικότητα, με αποτέλεσμα τη μετάγγιση ενός ρίγους

που συγκλονίζει τον θεατή και μόνον ως αισθητηριακό βίωμα μπορεί να διασωθεί στη μνήμη του. Είναι, ίσως, αυτό που εννοεί ο Τερζόπουλος όταν μιλάει για μνήμες του σώματος.

Ως δεύτερο μέλος του Χορού, πρωτοεμφανιζόμενος ως ηθοποιός, με την ομάδα (τουλάχιστον στην Αθήνα), ο μουσικός Δήμος Τσιγκάκος, πρόσθεσε φωνητικά τη μελίχια μάλλον διάσταση της απεύθυνσης προς τον πάσχοντα Ηρακλή, ακολουθώντας, ωστόσο, τον ίδιο εσωτερικευμένο κινησιακό κώδικα ακριβείας και την ιδιόζουσα εκφραστική του προσώπου του. Σε τούτο, συνέβαλαν και οι εξαιρετικοί φωτισμοί της παράστασης των οποίων η τέλεια

γεωμετρία έτερνε όχι μόνον τα σώματα αλλά ακόμη και τα πρόσωπα των ηθοποιών, άλλοτε τετραγωνίζοντας ένα τεμάχιο, άλλοτε ντύνοντάς τα με ακαθόριστα πολύγωνα. Παράλληλα, έλεγχαν πλήρως τον χώρο, ενέχοντας τη θέση του ελλείποντος σκηνικού, οριοθετώντας τον μεταφορικά, όπως εκείνος ο φωτιστικός κύκλος που ενέταξε τον Ηρακλή στον Αδη, ενώ στα όριά του τα μέλη του Χορού έκαναν σπονδές με στάρι. Δημιουργώντας με αυτή την κίνηση ένα παράλληλο -προς τον διαρκή ρόγχο- ηχητικό εφέ που επενέβαινε πάνω του ως κατασταλτικό.

Τα κοστούμια του Ερμόφιλου Χοντολίδη, μεσοπολεμικά, μαύρα, λιτά, με λεπτές γραβάτες του Χορού, δίχως πουκάμισο του Ηρακλή, χωρίς παπούτσια, «πάντρευναν» το οικείο με το ανοίκειο, έκαναν δικά μας τα επί σκηνής πρόσωπα και τη βαλκάνια έκφραση του πόνου τους.

Το θέατρο του Τερζόπουλου δεν είναι για τους λίγους. Είναι η ουσία του θεάτρου. Είναι μύηση, γιατί πρώτιστα αφυπνίζει τις αποκοιμισμένες μας αισθήσεις και τις δικές μας μνήμες. Γι' αυτό, και κάθε του παράσταση δεν θα πάψει να είναι γεγονός για τη θεατρική Αθήνα.

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗΣ

ΚΑΘΟΔΟΣ

Σκηνική σύνθεση βασισμένη στον «Ηρακλή Μαινόμενο» του Ευριπίδη και στις «Τραχινίες» του Σοφοκλή.

Σκηνοθεσία - Δραματουργική επεξεργασία: Θεόδωρος Τερζόπουλος. Χώρος - Κοστούμια: Ερμόφιλος Χοντολίδης. Φωτισμοί: Θ. Τερζόπουλος, Γ. Παπαδόπουλος, Κ. Μπεθάνης. Μουσική: Livio Tragtenberg. Μετάφραση αποσπασμάτων:

Ηρακλή Μαινόμενου: Τάσος Ρούσσος. Τραχινιών: Κώστας Γεωργουσόπουλος, Ι. Ν. Γρυπάρης.

Διανομή:

Ιερόνυμος Καλετσάνος (Ηρακλής), Τάσος Δήμας, Δήμος Τσιγκάκος (Χορός).

Θέατρο Αιτίς - Θεόδωρος Τερζόπουλος.
Πρώτη παράσταση: 2 Απριλίου 1999.